

TÉZISEK

A témaválasztásom előzményei és indoklása

A doktori munkám kutatóévei alatt az a tény nyert számomra tanúbizonytságot, hogy a műalkotások érzékenységi faktora nagymértékben pozitív irányban változott illetve megnőtt a kultúrából jövő toposzok használata, vallás használta eszközök (szobrok, egyházi giccsek) beépítése az installációkba, vagy konkrét szakrális üzenetű művek előfordulása. Ez talán a 21. század elején született utópisztikus művészetfilozófiai jövőképek ijesztő világától való tudatos elfordulásból fakad, még ha a múlt szakrális képi világát ellentétes előjellel is használják fel. Mindenki keres valamiféle fogódzót, mely a gyökereit jelképezheti, s jóllehet kigúnyolja, akkor is kulturális talajt képez. Bizonyosság volt számomra az elmúlt évek számos jelentős kiállítása, amelyek a szakralitás fogalmának mai értelmezéseit boncolgatták. Doktori értekezésem felvetéseit a Párizsi Centre Pompidouban rendezett *Trace du Sacré* kiállítás ihlette. Itt a szakralitás szó a művészet létezésre vonatkozó örök univerzális tartalmát fejezi ki. Ezen értelmezés kapcsán kerestem fel kortárs magyar művészeket, akik gondolataikkal segítették mind az írott disszertáció, mind a mestermunkám kibontását.

Disszertációmhoz alapvető, személyes motivációt jelentett az az élményanyag, amit utazásaim során szereztem. Többek között Oroszország, Örményország, Grúzia, Ukrajna, Macedónia, Kirgizisztán és Bulgária még élő ortodoxiája, vagy Európa országainak vallási transzformációi érdekelték.

A disszertáció szerkezete és célja

Dolgozatom gerincét azon példaértékű műalkotások sora képezi, ami a DLA évei alatt engem személyesen megindított. A „szakrális” fogalmának kifejtése után az elmúlt néhány év ehhez kapcsolódó kiállításait sorolom, majd a magyar művészekkel folytatott diskurzus tanúságait elemzem. Disszertációmban a témához és saját munkásságomhoz legközelebb álló iski Kocsis Tibor és Huszár Andrea gondolatait részletezem bővebben, egyúttal behelyezve magam a művészeti diskurzusok sorába. Ellentétes vonatkozásaiban fejtem ki ezek után a deszakralizálás gesztusával élő külföldi és hazai művészek sorát, majd rövid, érintőleges kitekintést vázolok a médiában megjelenő szakrális vonatkozások néhány szegmensét bemutatva. Dolgozatom lezárásaként fejtem ki mestermunkám inspirációinak és létrejöttének stációit, melyekkel a téziseimet szeretném vizuálisan is megválaszolni.

A disszertáció alapvetően „adatgyűjtés” jellegű – hosszas gyűjtőmunka eredménye. Ennek tanulságait szeretném a tanításban a hallgatók elé tárni. Fontosnak tartom, hogy a művészet globalitását megértsék, inspiratív lehetőségeit válasszák, és tudatosan használják a tervezési feladatok során. Fontosnak tartom ezt, mert túl nagy a zavar a körülöttünk lévő tárgyak gigantikus sokaságában. A művészeknek kell rendet tenni, szelektálni és valós irányok felé terelni a következő generáció alkotóit.

Tézisek

1. A művészettörténet sorában vannak olyan műalkotások, amelyek koruktól és készítőiktől függetlenül, mint önálló individuumok azonos nyelven beszélnek, képesek örökérvényűen kommunikálni egymással, mégpedig azáltal, hogy a létezés mivoltába vezetik a nézőt. A lét eredetét és végpontját nem térben és időben meghatározott koordináták közé helyezik, hanem egy a fizikai létezésen kívüli tartalmi örökérvényűségbe. Ez az olvasat nincs mindenki számára nyitva, egy olyan látásmód, melynek vagy birtokában van valaki vagy sem. Következménye egyfajta örök katarzis megélésének lehetősége, mely nem csupán a túlzott szenzibilitásból vagy valamilyenfajta manapság elcsépelten divatos okkultizmusból ered, hanem az életre való széles körű rálátás, a világ globális összefüggő egészként való pillanatnyi megélése kapcsán jöhet elő.
2. Véleményem szerint ma a művészek jelentős részének figyelme újra önmaga felé fordul és elsősorban saját belső emocionális folyamataikat fordítják a befogadó irányába. Teszik ezt azért, mert olyan század következik, amelyben a tudománynak az emberi személyiséget és lelket kell megértenie. A tudomány már szinte mindenre választ adott, de az agyát s vele a pszichét még nem ismeri kimerítően, így a kutatások ebbe az irányba mozdulnak el. „A szellem vagy lélek materiák fölötti anyag. A személyiség és a lélek megértését tehát nem az anyagi világban kell keresni.”¹
3. A művészet az, ami egyedül képes a kor identitászavarát visszaterelni az élet lényegi, alapvető kérdéseinek medrébe. Válaszokat kínál a „honnan jövünk, hová megyünk” kérdésre, és képes megbirkózni a halál tényszerűségével is. Az élet-halál körforgásának gondolata mindig mindenhol ott lebeg: megbújik a népdalok, mesék soraiban, a művészet fogalmának kiüresedésével jövő kulturális entrópiában, az üres jelenben létező halott isten fogalmában. Ez kelti életre a disszertációmban példaként felhozott Arte Povera 60-as években gyökerező irányzatában az élet lényegi kérdéseire fókuszálás vágyát, annak vallás közeli, panteisztikus és alkimista jellegét az istennel szemben teljesen közömbössé vált ember számára. A téma aktualitását bizonyítja az 55. Velencei Biennálé, mely épp e doktori munka finisében nyitotta meg kapuit. E kiállítás a 20-as évekig visszanézve nem a vallási értelemben vett szakralitással, hanem a kulturális archetípusok mibenlétének misztikáig ívelő felvetéseit foglalja össze.
4. Doktori munkám részeként beszélgettem magyar művészekkel a szakralitáshoz fűződő viszonyukról. A magyar művészek eredendő érzékenysége jól beleilleszthető a „szakrális” fogalmának újraéledő jelenségébe, megerősítést kapott a megkérdezett művészek által. Iski Kocsis Tibor, Huszár Andrea, Asztalos Zsolt, Lovas Ilona, Chilf Mária, Szabó Dorottya, Dorombi Mária vagy Borsos Lőrinc mind más-más fogalmazással beszélnek sokszor ugyan arról a jelenségről. Az örök művészeti, egyetemes kulturális, és emberi kérdések mai környezetbe emelése a kortárs művészet kérdésfeltevéseinek fontos része. „A valós művészet időtlen, állandó értékrend szerint dolgozik, csak a cselekvés környezete változik.” (iski Kocsis Tibor)

¹ Detlef B. Linke írásai különösen érdekesek az agykutatás szempontjairól- Ld. Monory M. András – Tillmann J. A.: *Ezredvégi beszélgetések*.